

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

Sizleri, Müslüman Arnavutluk'un haftalık bülteni Muştu'nun on ikinci sayısı ile selamlıyoruz.

Geçen hafta bültenimizde Arnavutluk'taki Sosyalist Parti'nin önde gelen isimlerinden Ben Blushi'nin Peygamber Aleyhisselama yönelik hakaretlerini Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Teşkilatı gündemine taşıyan Arnavutluk Müslüman Forumunun konuya ilişkin mektubuna yer vermiştik. Bu hafta ise AGİT Arnavutluk Misyon Şefliğinin bahsi geçen mektuba vermiş olduğu cevabı yayımlıyoruz. Cevap göstermektedir ki, Avrupa kökenli teşkilatlar Avrupada ve Balkanlarda yaşayan Müslümanların temel haklarını koruma yeterliliğine sahip değildir. Avrupa'nın ideologları, Müslüman dünyanın Avrupa için de kutsal olan Hz. İsa (AS) ve diğer kişilere asla ve kat'a saldırmayacağını, hakaret etmeyeceğini, hatta ve hatta onları Avrupanın azgınlıklarına karşı yine Müslümanların müdafaa edeceklerini iyi bildiklerinden olsa gerek, Hıristiyan ve Yahudi değerleri üzerinden İslâm Dünyası içinde / İslâm Dünyası'na karşı bir çatışma oluşturma imkânlarının bulunmadığının farkındadırlar. İşte bu sebeple gerek kıta Avrupasında ve gerekse peyklerinde çatışmayı İslâm'a ve İslâmî değerlere hakaret ekseninde yürütmektedirler. Müslüman halkları teslim almaya yönelik projenin bir parçası olarak gördüğümüz bu hareketlerin bizler için bir "farkında oluş" vesilesine dönüşmesini diliyoruz.

Arnavut edebiyatını inceleyen "Ana Hatlarıyla Arnavut Edebiyatı" isimli yazımız bu hafta son buluyor.

Üsküp Müslümanları hakkındaki tez çalışması ise Üsküp'teki etnik ve dinî toplulukları inceleyen beşinci bölümüyle devam ediyor.

Bu sayıda ferdî ve içtimâî anlamda fayda hasıl edebileceğini düşündüğümüz bir yazıyı yayımlamaya başlıyoruz: *Yanlıştın Düzeltiminde Nebevi Yöntemler*. İnsan olmanın doğal sonuçlarından birisidir hata yapmak. Muhataplarımızın hatalarının nasıl düzeltilmesi gerektiğini Peygamber Aleyhisselamın örneğinde izah etmeye çalışan Salih el-Münacid'in bu çalışmasını Esra Özbeçetek tercüme etmiş.

Çameria bölümünde Kumanovalı genç kalemlerden Hamdi Nuhiju'nun 'Nje Xhami ne Cameri' isimli şiirine yer veriyoruz. Yazılar, fotoğraflar, karikatürler, şiirler ile Çameria gerçeğinin Müslüman Arnavutların tasavvurunda bıraktığı izleri takip etmeye devam edeceğiz.

Arnavut bölgesinde yer alan meşhur camilerden bir kısmının ismini havi bir listeyi ve Prishtine'deki Sultan Fatih Camii'nin bir fotoğrafı ile bağlıyoruz bültenimizi.

Hepinize hayırlar dilerken gerek bülten çalışmamıza ve gerekse www.muslumanarnavutluk.com sitesine yönelik müspet – menfi görüşlerinizi mustu@muslumanarnavutluk.com elektronik posta adresine gönderebileceğinizi hatırlatmak istiyoruz.

Selam ile...

**Organizata për Sigurim dhe Bashkëpunim në Europë
Prezenca e OSBE-së në Shqipëri**

Departamenti Ligjor dhe i të Drejtave të Njeriut

Tiranë, më 3 korrik 2008

Z. Fisnik KRUJA

Forumi Musliman i Shqipërisë
Rr. "Sami Frashëri", P 20/3, Ap. 1
1010 Tiranë

Lënda: Përgjigje letrës suaj

I nderuar Z. Kruja,

Ju bëjmë të ditur se e kemi marrë letrën tuaj në të cilën na vini në dijeni mbi shqetësimin e Forumit Musliman të Shqipërisë në lidhje me librin e fundit të z. Ben Blushi.

Dëshirojmë t'ju bëjmë me dije se Prezenca e OSBE-së në Shqipëri e konsideron të drejtën e besimit dhe fesë si një të drejtë themelore të njeriut, e cila është një tregues i një shteti demokratik. Prezenca përshëndet harmoninë fetare në Shqipëri, si një shprehje të kulturës së popullit shqiptar. Me keqardhje ju informojmë se rasti të cilin ju na prezantoni, nuk është në mandatin e Prezencës së OSBE-së. Ne e konsiderojmë botimin e z. Blushi si një veprim personal të tij dhe, si i tillë, nuk mund ta adresojmë këtë çështje. Ne jemi të mendimit se u takon institucioneve shqiptare të vendosin mbi një çështje si ajo që ju parashtroni.

Duke shpresuar në mirëkuptimin tuaj

Me respekt,

Frank Dalton
Shef i Departamentit

ANA HATLARIYLA ARNAVUT EDEBİYATI TARİHİ

Mustafa BALCI
Necip KARAEVLİ

7. Bölüm

Son dönem

Günümüz Arnavut şiirinin en önemli temsilcisi **Ervin Hatibi**'dir. 1974 yılında doğar, 15 yaşında kendine has duyuş ve ifade tarzıyla dikkatleri üzerine çeker. İsmail Kadare Ervin Hatibi için "Hatibi Arnavutçanın geleceğidir" diyerek takdirlerini belirtmiştir.

Ervin Hatibi

Ervin Hatibi'nin ilk eseri 1989 yılında, yani rejimin son demlerinde yayımlanır. Ancak 1990'lardan sonra halkın teveccühüne mazhar olur. *Përditë shoh qiellin* "Her Gün Gökyüzünü Seyrederim", *Poezi* "Şiir", *Pasqyra e lëndës* "Aynanın İçi" adında şiir kitapları mevcuttur.

Afrohu

Dua ti harroj sot fjalet
le te flasin vete veshtrimet,
le te flase dora qe dridhet,
ketu mbi kitaren time.

Se kur erret bie nata
nje drite ndizet brenda meje,
njerezit fytyrat fiken,
asgje tjeter s'ndjej vec teje.

Neper jave rjedh trishtimi
cigaren prape kam filluar
nuk je ndryshe nga te tjerat
vetem une kam nryshuar

E terhqeh imazhin tend,
dhe veten neper gjume
jemi bashke, por ne agim,
i vetem mbetem une.

Te shoh me qarte kur ti je larg,
afrohu te te dua
dhe nese kjo eshte loje
nuk me pelqen te luaj.

Dicka mire e kam ditur
vajzat vdesin porsi lulet
nje petal qe me solli vjeshta
permbi floke vjen e me ulet.

Te shoh me qarte kur ti je larg...

Ervin Hatibi'nin Afrohu isimli şiiri

1991 yılında komünist rejimin yıkılmasından bu yana Arnavut halkı kendine yeni yollar ve kimlikler arayışındadır. Yaklaşık yarım asır süren katı komünist rejim Arnavutların Osmanlı birikimini berhevâ etmiştir. Ortodoks ve Katolik dünya arasında paylaşılmaya çalışılan bir toplum görünümündedir. Kimlik olarak ekseriyeti oluşturan Müslümanlar arasında ise farklı İslâm ülkelerinde eğitim görüp gelen Arnavut gençlerin ülkeye taşıdığı farklı yaklaşım, yorum ve uygulamalarla tam bir keşmekeş yaşandığı gözlemlenmektedir.

Arnavutluk'un geleceğinde ciddi anlamda söz sahibi olacak olan bu yeni kuşak Osmanlı tecrübesinden kalan birikime ve müstakil Arnavutluk'un ilk 30 yılında yaşanan tecrübeye ulaştığında bu karmaşanın da kısmen durulacağı ümit edilebilir. Aslında yeni dönem Arnavut edebiyatı için komünist dönemi hiç görmeyen kuşağın yetişip olgunlaşmasını beklemek gerekmektedir. Dritan Celo, Besnik Manuşi, Kozeta Boçi, Besnik Sinani, Alban Bala, Rudian Zekthi, Ensart Telegrafi gibi gençler bu neslin ilk ürün veren sanatçıları olarak ortaya çıkmışlardır.

Kosova, Makedonya ve Karadağ'dan Modern Şair ve Yazarlar

[Ekrem BAŞA](#), 1948 yılında Debre'de doğdu, özellikle Kosova'nın bağımsızlık mücadelesi sürecince çok etkin bir rol aldı. Sinema, televizyon için senaryoları ve dramaları ile tanınır.

[Flora BROVİNA](#), 1949 doğumludur, çocuk hekimi ve kadın hakları savunucusudur. 1999 savaşında Sırp çeteleri tarafından esir alınmıştır. *Verma emrin tim* "Beni Adımla Çağır", *Bimë e zë* "Bitkilere Dair", *Mat e çmat* "Ölçü ve Ölçüsüzlük" adında kitapları vardır. Şiirlerinde sadece ferdî tutkularla ve meselelerle ilgilenmemiş; istiklâl, Kosova halkının kaderi, kendi geleceğine karar verme gibi konuları işlemiştir.

[Basri CAPRİCİ](#), Karadağ'daki Arnavutların önde gelen şairlerindedir. 1960 yılında Ulçin'de doğmuştur. Piriştine Üniversitesinde eğitim görmüştür. *Frutat bizare* "Esrarlı Meyveler" adlı bir şiir kitabı mevcuttur.

[Mirko GAŞI](#) (1939-1995), Sırbistan'a bağlı Kıralyevo'da doğdu. Belgrat'ta gazetecilik eğitimi aldı. *Flaka e vëllazërimit* "Kardeşlik Ateşi", *Gjarpëri i shtëpise*, "Yılan Evi", *Plagë uji*, "Yaralı Su" eserlerinden bazıları. 1995 yılında öldü.

[Sabri HAMİTİ](#), 1950’de Kosova’da doğdu, şair ve eleştirmen. Zagreb’de mukayeseli edebiyat okumuştur. *Thikë harrimi* “Suskunluk Hançeri”, *Trungu ilir* “İlirlerin Soyağacı”, *Leja e njohtimit* “Kafa Kâğıdı” ve *Kaosmos* “Karmaşa Diyarı”, *Leja e njohtimit* “İzin Belgesi” adlı eserleri mevcuttur.

Fahreddin GUNGA (1936-1997), Mitroviça’da doğdu, 1960lı yılların duygusal şairidir. Karmaşık düşünceler ve saçma (absürd) mecazlar ve simgeler şiirlerinde bolca görülür.

[Abdullah KONUŞEVCI](#), 1958’de Piriştine’de doğdu, Rilindja gazetesinde çalıştı. Şairliğinin yanında Kosova, Arnavutça ve Arnavut edebiyatı üzerine çalışmalarıyla tanındı. *Pasqyrë dhe diell* “Ayna ve Güneş”, *Qerrja e diellit* “Güneş Taşıtı”, *Loja e strucit* “Devekuşunun Oyunu”, *Të qenët të mosqenë* “Olmak ve Olmamak” eserlerinden birkaçı.

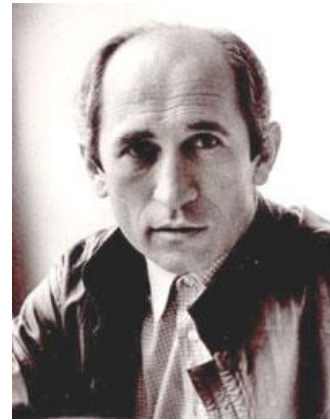

Rahman DEDAY, 1939’da Podujeva-Penduh’da doğdu. Piriştine Üniversitesi Felsefe Fakültesini bitirdi. Lirik bir şairdir. Şiirlerinde anlam ve yapı bakımından gelenek ve modernlik arasında bir denge aramıştır. *Me sy kënge* “Türküce Bakış”, *Simfonia e fjalës* “Sözün Senfonisi”, *Baladë e fshehur* “Gizli Balad”, *Gjërat që s’preken* “Dokunulmayan Şeyler” gibi kitapları ile tanınır. 1999 Kosova hadiseleri sırasında Londra’ya gitmiş ve orada ölmüştür.

Milazim Krasniqi

[Agim VİNCA](#), 1947’de doğdu, şair ve şiir eleştirmeni halkın sevdiği lirik bir şairdir. İmgeleri ve duyarlılığını çocukluk yıllarından devşirir, doğduğu yerlerdeki güzellikler ilham kaynağıdır. *Feniksi* “Zümrüd-i anka”, *Shtegu i Mallit* “Daüssıla”, *Kohë e keqe për lirikën*, “Şiir için Kötü Günler”, *Struktura e poezisë së sotme shqipe* “Çağdaş Arnavut Şiiri” başlıca çalışmalarıdır. Halen Piriştine Üniversitesinde Dersler vermektedir.

Milazim Krasniqi, [Kim MEHMETİ](#), [Recep ÇOSYA](#), Din MEHMETİ, Ali PODRİMYA, Bedri HÜSA, Rifat

KUKAY, Hıfzı SÜLEYMANİ, Tayyar HATİBİ, Recai SUROY, Veton SUROY, Muhammet KIRVEŞİ, Ramiz KELMENDİ, Azem ŞKRELİ, Anton PAŞKU, Rifat KUKAY, Recep TOSÇA, Yusuf BUCOVİ, Resul ŞABANİ, Samedin MUMCUİ, Kâmil BATALI Kosovalı, Makedonyalı ve Karadağlı diğer şair ve sanatçılardır.

Kim Mehmeti Rexhep Qosya

Diaspora Arnavutlarının en meşhuru, 20. asrın ünlü marksist düşünürü **Antonio Gramsci** (1891–1937)'dir. Yazar, siyasetçi ve siyaset kuramcısıdır. İtalya Komünist Partisi kurucu üyesi ve bir süre önderidir, Mussolini'nin Faşist rejimince hapsedilmiştir. Yazıları ağırlıklı olarak kültür ve riyaset temalarıyla ilgilidir ve Marksist gelenekte üst derecede özgün bir düşünür olarak dikkat çeker. Maddeci eytişime (diyalektik) "pratik felsefesi" ile muhalefet etmiştir ve hegemonya kavramına getirdiği yorumlarla geliştirdiği kapitalizm eleştirisiyle tanınır.

Antonio Gramsci

Arnavut Diasporasından bir başka meşhur Arnavut yazar da **Ernesto Sabato**'dur. İtalya Arnavutlarından Arjantin'e göçmüş bir ailenin çocuğu olarak 24 haziran 1911'de Buenos Aires'in bir banliyösünde, Rojas'ta doğdu. *Tünel* ve *Yaratık* adlı eserleri Türkçe'ye çevrilmiştir.

Ernesto Sabato

KAYNAKLAR

Alban TARTARI,

http://shqiperia.com/letersia/ervin_hatibi/index.php

Edukate Islâme, Piriştine, 2003.

Dr. H. C. Faik Luli-İslam Dizdari, "Abetarja e Hafız Ali Ulqinakut", *Etika*, S. 1-2, 2005, Tiran-Piriştine.

İbrahim Rugova, Ethem Baymak, *Lulet në Ballkon*, Piriştine, 1982.

Mahmud Hüsa, *Alamiada Sfqiptare*, Üsküp, 1997.

MEB İslâm Ansiklopedisi

Nedim Gürsel, "Tirana'da Tango 1, 2, 3, 4" *Radikal* 25/26/27/28/ 07/2004)

Rahman Deday, *Salı Günü*, çev.:Hasan Mercan, İst., 1984.

Recep ÇOSYA, *Çağdaş Arnavut Hikâyeleri Antolojisi*, İst., 1978.

Robert Elsie, *Histori e Letërsisë Shqiptare*, s. 94, çev. Abdurrahim Müftiu, Tiran, 1997.

Robert Elsie,

<http://www.albanianliterature.com>

Seminari Ndërkombëtare Për Gjuhën, Letërsinë dhe Kulturën Shqiptare, Piriştine 2003.

Studime Orientale, Piriştine, 2002.

Şevket Pllana, *Studime Fushë në Të Folklorit*, Piriştine, 2004.

TDV İslâm Ansiklopedisi

ÇAMERIA GÜNLERI YAKLAŞIYOR
27 Haziran Çameria Soykırım Günü

NJE XHAMI NE CAMERI
Hamdi NUHIJU

Tagutët dhe monstroozët
fringëllojne,
Ezanet e lodhura nga persekutimi,
Shamitë e rëna nën këmbët e
pabesisë,

Identiteti i humbur i nëpërkëmbur i
cam jetimit...

Një xhami në Camëri,
Krenare mbron shqiptarinë,
Dëshmon rrugën e Përjetësisë,
Kërkojmë kthimin e Lavdisë...
Lavdi moj Shqipëri, lavdi o Turqi,
pse të gjithë jemi OSMANLINJË,
edhe se frikohet ndonje shqiptar
axhami,

qe te shpreh identitetin e tij...
Kokën mbaje lartë o shqiptar,
Se je nip i Sulltan Muratit
koken larte mbaje o cam
qe greku i ndyre te morri Filatin
MOs ki frike nga antishqiptaret,
qe sulmojne Turqerine
Keta antishqiptare sot i ke ne Irak ku
vrasin femije,
kete derdimene qe amerikane po i
thonë vetes,
dhe lehin kundër Osmanlisej

ane ca ujqer dhe zgjebanjoke qe i
vune flaken Camerise
O shqiptar o i helmuar
Mos e sha Osmanlline
Pse Osmanllia me Sulltan Muratin
Për ty luftoi ne Gazimestan Serbine
Serbine, Greqine, e mposhti shpata e
Padishahut
ishte shpata e osmanllise ajo qe i
ngriti famen shqiptar gjynahut
Qëkur hiku Osmanllia
Ty të mbyti kaurri ne gjak o shqiptar
a nuk e sheh qe Serbi, Bullgari dhe
Greku te jane hyre në hak
Shqiperinë e mori kaurri o shqiptar
dhe i vu zjarrë...

A nuk sheh ore i mjere
sec beri Delijorgji me zagare
ne Gerdec, ne Himare
ne Sul e ne Otranto
po te vret kaurri o bir
pse sot ke harruan sulltan Muratne
Agjentët e dushmanit
qe ty ta shajnë osmanine
duan qe te te lene te ve
ashtu si femite jetima
Rrofte e qoftë osmanllia
Apo sot kjo Turqia
E cila ty shqiptar të ngriti
Dhe të bëri të degjuarin e njerëzisë

O shqiptar o i gënjyer
A s` më thua pak sot qysh je?
Në semaforin e kaurristanit
Shet nderin për të ngrënë dhe
A s` të kujtohet dita e turkut
Kur ishe i parë mbi dhe
Hë pra, përdore pak trurin dhe shiko
sesi qysh je sot dhe dje...

ÜSKÜP’TE YAŞAYAN MÜSLÜMAN TOPLULUKLARIN DEĞERLER DÜNYASI ÜZERİNE SOSYOLOJİK BİR DEĞERLENDİRME

Enez İdris

5. Bölüm

Etnik ve Dini Topluluklar Arası İlişkiler

Dinin sosyolojik temellendirilmesi, her şeyden önce onun belli bir dinî topluluk veya cemaat oluşturma özelliğinde toplanmaktadır. Esasen, her din bir toplum içinde ortaya çıkar ve yayılır. O, taraftarlarını en azından manevî bir birlik oluşturan bir topluluk içerisinde bir araya getirir.¹ Din ve kimlik ilişkileri üzerinde yapılan araştırmalar, dinin, insan ve tutumları, bireyin diğer insanlarla ilişkileri, ahlâki davranışları, dünya görüşü, duygu ve düşünceleri üzerinde az veya çok belirleyici etkiler bırakabildiğini göstermektedir. Mesela kişiliğin sonradan kazanılan ve daha ziyade kişinin çevresinden gelen sosyo-kültürel özellikleri ifade eden karakterinin oluşmasında ve yapılanmasında dinin rolünü ve etkisini inkar etmek mümkün değildir.²

Daha önce ifade ettiğimiz gibi Üsküp gerek dinî, gerekse millî yapısı itibariyle farklılıkların oluşturduğu bir yapıya sahiptir. Farklı dine mensup

olanların yaşamasıyla birlikte, buradaki dinî yaşayışın, Ortodoks Hıristiyan ve Müslümanlar tarafından şekillendirildiği ve milletlerin farklılaşmasının özellikle bu iki din üzerinden gerçekleştiğini söylemek mümkündür. Müslüman topluluğu oluşturan temel milletler nüfus çokluğuna göre Arnavutlar, Türkler, Torbeşler, Boşnaklar ve Çingenedir. Konumuz itibariyle biz burada kısaca Arnavutlar, Türkler ve Torbeşler hakkında ayrı ayrı kısaca bilgi verdikten sonra, kısmen diğer topluluklara da değinerek bu topluluklar arası ilişkileri incelemeye çalışacağız.

a) Arnavutlar

Üsküp’te ve genel olarak Makedonya toprakları üzerinde yerleşik en eski milletin Arnavutlar olduğu iddia edilmektedir. Bu topraklar üzerindeki yer isimleri bunun en temel kanıtı olarak gösterilmektedir. Zira şehir ve yer isimlerinin hepsi Arnavutçanın sesbilimsel ve dilbilimsel kurallarına uymaktadır. Üsküp’ün tarihî sürecini değerlendirirken ifade ettiğimiz gibi, eski İlirya dilindeki “Üsküp”ün isimlendirilişini buna örnek olarak verebiliriz. İliryalılar tarafından “Shkype” olarak isimlendirilen şehir, bugün değişiklikler geçirerek “Shkup” olarak bilinmektedir.³

³ Halimi, Mehmet, “*Toponimet si Deshmi e Autoktonise se Populsise Shqiptare ne Maqedoni*”, (Uluslararası Sempozyum Bildirileri içinde), Shkup, 1994. s. 87. ayrıca bkz. Reuter,

¹ Günay, *Din Sosyolojisi*, s. 52.

² Musai, a.g.t, s. 152.

Osmanlı kaynaklarına ve yapılan nüfuz sayımlarına bakıldığı zaman da Üsküp'te Arnavutların büyük bir kitle halinde yaşadıkları belirtilmektedir.⁴ Üsküp'te Arnavutların etnik ve yerli bir halk olduğuna ilişkin olarak onların etnografik özellikleri, kültür anlayışları ve geleneklere bağlılıkları, en güzel kanıt olarak kabul edilmektedir. Arnavutların giyim-kuşam anlayışları, tüm Makedon topraklarında olduğu gibi Arnavutların yaşadığı diğer bölgelerle de benzerlikler göstermektedir.⁵

Folklorik kıyafetleriyle Arnavutlar

Slavların Balkanlara yerleşmesiyle Arnavutlar için sıkıntılı bir süreç başlamış, bu süreçte sık sık saldırılara maruz kalmışlardır. Osmanlı'nın bu toprakları fethiyle, bu topraklarda yaşayan Arnavutlar

toplu olarak İslâm'ı kabul eden ilk milletlerden olmuşlardır. İslâm'ı kabul ettikten sonra Arnavutlar Yunan ve Slav hegemonyasından büyük ölçüde kurtulmuş ve muhtemel bir asimilasyonun da önüne geçilmiştir.

1990 yılından sonra Makedonya'yı yöneten Slav Makedon yönetimi, Arnavutları yönetimden uzak tutmaya ve onlara her yönden azınlık muamelesi yapmaya çalışmışlardır. Fakat 2001 yılında Makedon devleti ile Arnavut halk arasında vuku bulan savaştan sonra yapılan anlaşmalar sonucu, Arnavutlar devleti kuran ikinci millet olarak kabul edilmiş ve Arnavutça ikinci resmî dil olmuştur.

b) Türkler

Üsküp'te yaşayan ikinci büyük Müslüman topluluk Türklerdir. Türklerin bu topraklara gelişiyle ilgili farklı görüşler belirtilmektedir. Bir görüşe göre Türklerin bu topraklara gelişi, 1363'de Edirne'nin fethedilmesi ve Sultan I. Murat'ın Lala Şahin Paşa'ya Filibe ve Zağra üzerine yürüme emri vermesi, Bizans'ın ve Balkanlardaki diğer ülkelerin iyice paniğe kapılmalarına sebep olmuştur. Edirne'den sonra Filibe'nin fethi ve Sırp Sındığı zaferinden sonra Bulgar kralı, Türkler ile barış anlaşması imzalamış ve Osmanlı hâkimiyetimi kabul etmiştir. Sırp

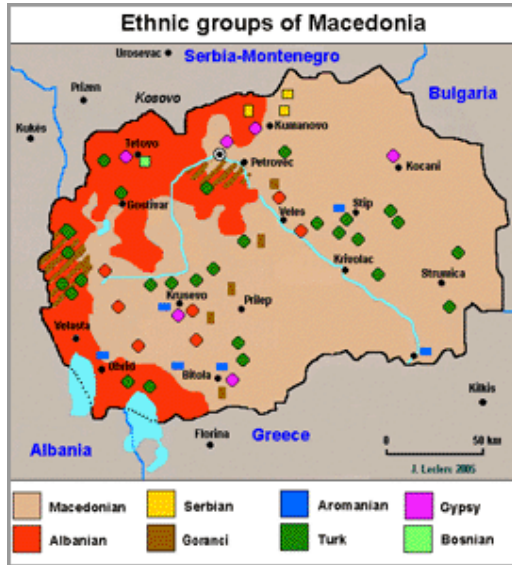
Jens, "Shqiptaret ne Jugoslavi" (Çev. Nestor Nepravishta), Botimpex Yay., Tirane, 2003, ss. 11-35.

⁴ Pirraku, Muhammed, "Shqiptarsia e Shkupit sipas Argumenteve Historike", (Uluslararası Sempozyum Bildirileri içinde), Shkup, 1994, 97.

⁵ Musai, a.g.t, s. 34; Statovci, Drita, "Dukurit Etnografike- İdentitet Kombetar i Shqiptareve te Makedonise", (Uluslararası Sempozyum Bildirileri içinde), Shkup 1994, ss. 159-163.

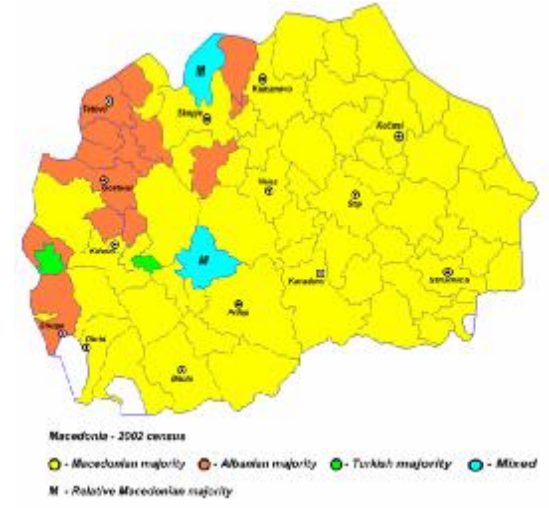
ordusunun Meriç vadisinde ağır bir yenilgiye uğramasından sonra, Osmanlı'nın güney Balkanlara ilerlemesini durdurabilecek hiçbir güç kalmamıştır.⁶ Yani bu görüşe göre Türklerin bu topraklara gelişi Osmanlı dönemindedir.

Diğer bir görüş ise, bu bölgelerdeki Türk varlığının, 4. yüzyılın ikinci yarısından itibaren Hun Türklerinin bölgeye yerleşmesiyle başladığı yönündedir. Buradaki Türk varlığı ve kültürü, Hun Türklerinden sonra bölgeye gelen Avar, Bulgar, Oğuz, Kuman, Peçenek, Selçuklu ve Osmanlı Türkleriyle devam etmiştir.⁷

Her ne şekilde olursa olsun, bugün Makedonya'da Türkler azınlık statüsündedirler. Türklerin büyük

çoğunluğunun yaşadığı yer Üsküp'tür. Makedonya'da yaklaşık 80 bin civarında Türkün yaşadığı söylenmektedir ki bu, genel nüfusun % 4'üne tekabül etmektedir. Fakat bu sayı Türkler tarafından kesinlikle reddedilmekte, gerek siyasî partiler, gerekse sivil toplum kuruluşları buna şiddetle karşı çıkmakta ve Makedonya'da Türk nüfusunun 200-250 bin civarında olduğunu iddia etmektedirler.

2002 sayımındaki resmi rakamlara göre Türklerin çoğunluk olduğu bölgeler yeşil ile gösteriliyor

c) Torbeşler

Bunlar Balkanlarda yaşayan, tüm Balkan devlet yönetimleri tarafından istismar edilen, hatta kimlikleri hakkında dahi kesin bilgiler bulunmayan bir topluluktur. Bu topluluk Makedonya'da Torbeş, Sırbistan'da Goran, Bulgaristan'da Pomak olarak bilinmektedir. Torbeşleri Slav kökenli Müslümanlar olarak görmek doğru olur. Makedonya'da yaşayanlar

⁶ Musai, a.g.t, s. 36.

⁷ Hamzaoğlu, Yusuf, *Balkan Türklüğü (Araştırma, İncelemeler, Makedonya, Sırbistan, Hırvatistan)*, T.C. Kültür Bakanlığı Yayınları, Türk Dünyası Edebiyatı, Ankara, 2000, ss. 4-5

genel olarak Makedon'ca konuşurlar. Fakat Arnavut ve Türklerle iç içe oldukları için her iki dili de konuşanları vardır. Torbeşler genel olarak kendilerini Türklere yakın görürler ve Türk olarak kabul edilmelerini isterler.

Torbeşlerin Arnavut olduklarına dair kabul görmeyen bir görüş de vardır. Bu görüşe göre, bu topraklar Osmanlı yönetiminden önce Sırp yönetimi tarafından yönetilirken bunlar Slavlaştırılmış, fakat Osmanlı'nın gelmesiyle birlikte Müslüman oldukları halde dillerini değiştirmemişlerdir.⁸

Makedon devleti tarafından yürütülen demografik politikalar çerçevesinde Torbeşler, Makedon nüfusu içinde gösterilerek büyük bir haksızlığa maruz kalmaktadırlar. Resmen Makedon nüfusuna dâhil edildikleri için sayılarının ne kadar olduğu bilinmemektedir. Kendi ifadelerine göre Makedonya genelinde yüz ila yüz elli bin civarında Torbeş vardır.⁹

Torbeşlerin etnik-kimliği konusunda bazı sorunlar yaşanmakta ve yoğun tartışmalar yapılmaktadır. Devlet nezdinde bunlar İslâmlaştırılmış Makedonlar olarak kabul edilmektedirler. Torbeşlere etnik kimlikleri sorulduğunda üç farklı cevap almak mümkündür. Yani

Torbeşlere kendilerini nasıl tanımladıkları sorulduğunda karşımıza üç tip tanımlama ve yaklaşım çıkmaktadır:

a) Bunların bir kısmı kendilerini Türk olarak görür ve onun dışında bir kimlik kabul etmezler.¹⁰

b) Etnik kimlikleri konusunda hiçbir şey söylemeyen Torbeşler de bulunmaktadır. Bunlar farklı kimliklerinin farkında olduklarından dolayı daha çok sadece Müslüman kimliğiyle tanınmak istemektedirler.¹¹

c) Torbeşler arasında Makedon etnik kimliği kabul etmiş olanlar da vardır. Ayrıca etnik kimliklerini açıklamaktan çekinenlere yönelik eleştiriler de bulunmaktadır. Bu grup, devlet tarafından desteklenmekte ve devlet yardımlarıyla Makedon-Müslüman kimlik propagandası yapmaktadırlar. Bu gurubun gerçekleştirdikleri birçok faaliyetleri vardır. Bu faaliyetleri sonucu olarak da "Makedon Müslüman Dernek Birlikleri" kurmuşlardır. Bu dernekler Torbeşlere hem tavsiye, hem de bir zorunluluk olarak Makedon kimliğini, Eski Yugoslavya komünist döneminde olduğu gibi bugün de empoze etmektedir.¹²

⁸ Hukiç, Abdurrahman (ed), *İslam i Muslimani u Bosna i Hercegovini*, komisyon müellifler, Sarajevo, 1977, s. 34.

⁹ Musai, a.g.t, s. 37.

¹⁰ Hamzaoglu, a.g.e., s. 453-454 (dipnot 12).

¹¹ Musai, a.g.t., s. 38.

¹² Geniş bilgi için bkz. Makedonci Muslimani, *Kulturno Naučni Manifestacii na Makedoncite Muslimani*, Skopje, 1984.

Farklı etnik ve dinî grupların buralarda yaşaması bu topraklar üzerinde yaşayanların aralarındaki ilişkiler açısından da bir karmaşıklığa yol açmıştır. Genel olarak Balkanlarda, Osmanlı dönemi dışında, ilişkiler sürekli bir çatışma ve çekişme içinde gerçekleşmiştir. Günümüzde ekonomi, bu toplulukların davranışlarının ve ilişkilerinin temelinde yer almakta ve ilişkilere yön vermektedir. Artık modern toplumlarla birlikte, gelir düzeyine göre “üst sınıf”, “orta sınıf” ve “alt sınıf” olarak tasnif edilmektedir.¹³ Üsküp’te yaşayan hakların aralarındaki ilişkileri iki şekilde ele almak mümkündür:

a) Müslümanların, gayrimüslimlerle olan ilişkileri,

b) Müslüman toplulukların kendi aralarındaki ilişkiler.

Gayr-i Müslimlerle Müslümanlar arasındaki ilişkilerin, daha ziyade gayr-i Müslimlerin Müslümanlara bakışıyla şekillendiğini söyleyebiliriz. Genelde birbirlerine hoş bakmamalarına rağmen, çıkarlar doğrultusunda iyi ilişkiler içinde yaşamaya çalışmaktadırlar. Daha yaşlı nesil, özellikle komünizm döneminde gördükleri eziyetlerden sindikleri için devletle ve devlet adamlarıyla münasebetlerden çekinir ve mümkünse hiçbir kurumla muhatap olmamaya

çalışırlar. Müslüman olmayanlara karşı bakış, onlarla olan ticaret, komşuluk vb. ilişkilerde de farklılık arz eder. Bu tür bir ilişki içinde olanlar için, genelde “onlardan da iyi olanlar, hile yapmayan, sözünün eri olanlar var” şeklinde yorumlar yapılmakta ve bunlara daha ılımlı yaklaşılmaktadır. Fakat kırsalda veya şehrin kenar mahallelerinde yaşayanlar, gayr-i Müslimlere karşı daha toleranssız ve onlara karşı güvensizdirler. Müslümanlar ve gayr-i Müslimler arasında evlilik söz konusu değildir. İstisnai olarak böyle bir evlilik gerçekleşse bile çiftler her iki taraftan da dışlanır. 2001 yılında vuku bulan savaştan sonra komşuluk ilişkileri içinde olanlar birbirlerine karşı daha değişik bakmaya başlamış, ilişkiler soğumuş, fakat buna rağmen birlikte yaşama zorunluluğu yüzünden ortamı yumuşatmaya ve ilişkileri normalleştirmeye çalışmışlardır.

Üsküp Kilisesi

¹³ Bottomore, T. B., *Toplumbilim* (Çev. Ünsal Oskay), Der Yay., 3.bs., İstanbul, Trs., s. 216

Müslüman topluluklar arası ilişkiler, tarihî bağlar ve dinî aidiyetler sebebiyle çok iyi ve olumludur. Dinin bütünleştirici özelliğini bu topluluklar arasında görmek mümkündür. Fakat buna rağmen özellikle son dönemlerde artan milliyetçi şuurun bu ilişkilerde çözümlere yol açtığını gözlemlemekteyiz. Ticarî, kültürel ve dinî hayatla ilgili münasebetlerde bazı ufak tefek ayrımlar gözlemlense de genelde birbirine kenetlenmiş ve kardeşçe ilişkiler içerisinde olduklarını söylemek mümkündür. Bunun en büyük delili, dinî-toplumsal organizasyonlar esnasında tarafların birbirlerine karşı sergilemiş oldukları iyi niyetler ve yardımlaşmaya dayalı tutumlardır. Bu davranışların en son örneklerini Bosna, Kosova ve Makedonya savaşlarında hiçbir milliyet ayrımı yapmadan birbirlerine karşı uzattıkları yardım ve şefkat elinde görmek mümkündür.

Kalkandelen Alaca Cami Kur'an Kursu

Her ne kadar birbirlerine karşı olan bağlılıklar bu derece olumlu ise de, Türk-Arnavut milletleri dışında Müslüman

toplulukların birbirlerinden kız alıp vermeleri istisnai bir durum arz etmektedir. Dinen bir sakınca görmeseler de, kültürel olarak buna karşı çıkmaktadırlar. Özellikle Boşnaklar ve Çingenelele evlilikler yok denecek kadar azdır. Çünkü bu iki topluluk daha muhafazakâr bir yapıya sahiptir ve kendi kültürlerinin yozlaşmasından korkmaktadırlar. Her ne kadar bazı Türk aileleri kendi kültürlerini koruma dürtüsü ve asimile olma endişesiyle diğer milletlerle evliliklere karşı çıksa da, en iç içe girmiş ve en fazla kız alıp verme durumları Arnavutlarla ve Türkler arasında olmuştur. Bu iç içelik ve yakınlaşma, bugün dünyanın yaşadığı çözülme sürecine ve etnik ayrışmalara büyük ölçüde mani olmaktadır. (Devam edecek)

Üsküp Camii -1431

YANLIŞIN DÜZELTİMİNDE NEBEVİ YÖNTEMLER

M. Sâlih el-Münacid

Tercüme: Esra A. Özbeçetek

1- Yanlışlarla ilgilenmede çabuk davranmak, mümkün mertebe ertelememek

Hız. Peygamber'in vazifesi insanlara hakikati ve doğruyu anlatmak, iyilikte bulunmayı öğretmek ve onları kötülüklerden sakındırmaktır. Dolayısıyla, pekçok durumda insanların yanlışlarını düzeltmek için çabuk davranmıştır. Çünkü yanlışlarla ilgilenmekte çabuk davranmamak, İslâm'ın menfaatlerine ters düşer; "demiri tavında iken dövme" fırsatı kaçırılmış olur. Daha sonra bu konudaki örnekleri kaydedeceğiz.

2- Yanlışlarla ilgilenirken, konuyla ilgili kuralları/hükümleri açıklamak

Cerhed el-Eslemî^(ra) şöyle rivâyet etmektedir: Kendisi Hz. Peygamber^(sav)'in önünden, uyluk (diz üstü) kısmı açık bir şekilde geçince Peygamber^(sav) ona şöyle buyurdu: "Uyluk kısmını ört; zira orası avret yerlerindedir."¹⁴

3- Yanlış davranan bir insana, uymadığı İslâmî prensibi belirtmek

Bir insan, üst üste aynı hususta yanlışla düşüyorsa, o konudaki İslâmî hükümleri zihnine ve gönlüne nakşedememiş demektir. Böyle durumlarda ona İslâmî emri hatırlatmak, gerekirse tekrarlamak, sesli bir şekilde çevreye duyurmak, o kişinin davranışını durdurmada ve onu etkisine almış olan gafletten uyandırmada etkili olabilir.

Nitekim Muhâcir ve Ensâr arasında bir şakalaşmanın kavgaya dönüşmesi (diğer bir rivâyete göre; su başı kargaşasının gerginliğe sebep olarak kavgaya dönüşmesi) üzerine Hz. Peygamber^(sav) bu

metodu uygulamıştır. Kavga eden her iki tarafın da kendisine destek arayışı içinde "Yetişin ey Ensâr!", "Yetişin ey Muhâcirîn!" diye bağırması üzerine Hz. Peygamber^(sav) o toplumun geneline şöyle seslenmiştir: "Bu câhiliye ehli çağrısı da neyin nesi?! Mesele nedir?!"¹⁵

Bir başka rivâyete göre Hz. Peygamber şöyle buyurmuştur: "Sizden biri, hem zâlim hem de mazlûm olan kardeşine yardım etsin. Zâlim ise ona engel olsun, mazlûm ise kardeşinin yardımına koşsun."¹⁶

4- İnsanların yanlışla düşmesine yol açan zihni bulanıklığını gidermek

Enes b. Mâlik^(ra) şöyle rivâyet etmektedir: Bir grup [üç] erkek Hz. Peygamber^(sav)'in zevce-i pâklerinin hâne-i saâdetlerine gelerek Rasûlullah'ın (evdeki) ibadeti hakkında sordular. Sordukları husus kendilerine açıklanınca sanki bunu az bularak: "Rasûlullah kim, biz kimiz? Allah O'nun geçmiş ve gelecek bütün günahlarını affetmiştir. (Bu sebeple O'na az ibadet de yeter)" dediler. İçlerinden biri: "Ben artık hayatım boyunca her gece namaz kılacağım", ikincisi: "Ben de hayatım boyunca hep oruç tutacağım, hiç bir gün terk etmeyeceğim", üçüncüsü de: "Kadınları ebediyen terkedip, onlara hiç temas etmeyeceğim" dedi. (Durumdan haberdar olan) Hz. Peygamber onları bularak: "Sizler böyle böyle söylemişsiniz. Halbuki Allah'a yemin olsun Allah'tan en çok korkunuz ve yasaklarından en ziyade kaçınanınız benim. Fakat buna rağmen, bazan oruç tutar, bazan yerim; namaz da kılarım, uyurum da; kadınlarla beraber de olurum. (Benim sünnetim budur), kim sünnetimi beğenmez terk ederse benden değildir" buyurdu.¹⁷

Bu hâdise vesilesiyle aşağıdaki hususları vurgulayabiliriz:

¹⁵ Buhârî, Tefsîr, Münâfikûn: 6 (4622)

¹⁶ Buhârî, Mezalim 4, İkrâh 7; Tirmizî, Fiten 68 (2256)

¹⁷ Buhârî, Nikâh 1 (4776); Müslim, Nikâh 5 (1401)

¹⁴ Tirmizî, Edeb 40 (2798)

* Hz. Peygamber çoğunlukla, kişileri değil yanlışları topluma açıklamak için, “İnsanlara ne oluyor da şöyle şöyle söylüyorlar” diyerek şahısların kimliğini gizler, doğruya ve yanlışla dikkat çekerdi.

* Sâlih insanlara gıpta edilmeli ve onların davranışları öğrenilmelidir.

* Dînî herhangi bir konuyu erkeklerden öğrenmek mümkün değilse, onu kadınlardan öğrenmek câizdir.

* Bir insan, başkalarının faydası için - gösterişten sakınarak- kendi yaptığı davranışlardan bahsedebilir.

* İbâdette aşırıya gitmek kişiyi bıktırabilir ve ibâdetlerden uzaklaştırabilir. Şüphesiz en iyisi mütedil olmak, orta yolu bulmaktır.¹⁸

* Yanlışlar, genellikle yanlış anlayışlardan kaynaklanır. Eğer fikirler doğru anlaşılırsa, yanlışlar da azalacaktır. Nitekim yukarıdaki hadîste bahsi geçen sahâbîlerin aşırı ibâdet ve inzivâyı benimsemelerinin sebebi, kurtuluşa ermek için ibâdet hususunda Hz. Peygamber’in davranışlarının üstünde bir şeyler yapmaları gerektiğine inanmalarıydı. Çünkü biliyorlardı ki O’nun^(sav) tüm günahları affedilmişti; fakat kendileri için böylesi bir durum sözkonusu değildi. Ancak Hz. Peygamber onlara, affedilmiş olsa da kendisinin insanlar içinde Allah’tan en çok korkan olduğunu, bu sebeple ibâdet hususunda sünnetine uymaları gerektiğini belirtti.

Benzer bir durum, Kehmes el-Hilâlî^(ra) adlı başka bir sahâbînin başına gelmişti. O şöyle rivâyet etmektedir: Müslüman oldum ve Hz. Peygamber’e gittim. O’na Müslüman olduğumu söyledim ve ardından bir sene boyunca inzivâyâ çekildim. Geri döndüğümde beni baştan aşağıya süzdü. “Beni tanımadın mı?” diye sordum. O da: “Sen kimsin?” dedi. “Ben Kehmes el-Hilâlî” dedim. “Sana ne oldu?” diye sordu. Ben de “Seni gördükten sonra oruçsuz birgün bile geçirmedim ve geceleri asla uyumadım” dedim. Bu sözler üzerine: “Sana kendine zulmetmeni kim söyledi.

Sabır ayı (Ramazan) boyunca ve diğer aylarda ise birer gün oruç tut” buyurdu. Ben ise: “Bana daha fazlasını yapmam için izin ver” dedim. Efendimiz: “Ramazan ayı boyunca ve diğer aylarda ise ikişer gün oruç tut” buyurdu. Ben yine: “Bana daha fazlasını yapmam için izin ver, onu yapabilirim” dediğimde, “Ramazan ayı boyunca ve diğer aylarda ise üçer gün oruç tut” buyurdu.¹⁹

Bazı yanlış anlayışların sebebi, kişilerin insanları değerlendiriş şekillerinden kaynaklanır. Peygamber^(sav) böylesi yanlışları düzeltmede titizlik gösterir ve insanlara yol gösterirdi. Nitekim Sehl b. Sa’d^(ra) şöyle rivâyet etmektedir: Rasûlullah’ın yanında birkaç kişi oturuyordu. Oradan bir adam geçti. Nebi^(sav): “Bu adam hakkındaki kanaatiniz nedir?” diye sordu. “O, halkının eşrâfındandır. Vallahi bir kıza tâlib olsa hemen evlendirilir; birisi lehine şefaatte bulunsa şefaati yerine getirilir” diye cevap verildi. Rasûlullah bir müddet sükût etti. Daha sonra, yanlarından bir başka adam geçti. Rasûlullah: “Peki bunun hakkındaki kanaatiniz nedir?” diye sordu. “Ey Allah’ın Rasûlü! Bu, Müslümanların fakir takımındandır. Vallâhi, bir kıza tâlib olsa evlendirilmez, şefaatte bulunsa, aracı olsa itibar edilmez, bir görüş belirtse görüşüne değer verilmez” denildi. Bu sözlerin peşinden Rasûlullah şöyle buyurdu: “Bu (ikinci) adam, diğeri gibi bir dünya dolusu adamdan daha hayırlıdır.”²⁰

5- İnsanların yanlışlarıyla ilgilenirken her fırsatta Allah korkusunu hatırlatmak

Bu hususta şöyle bir örnek rivâyet edilmektedir: Bir muharebe sırasında Üsâme^(ra), hasmı ile vuruşurken ona galebe çalacağı sırada, vuruştığı müşrik kelime-i şehadet getirerek tevhidî ikrâr eder. Fakat Üsâme^(ra), onun bu ikrârı ölümden

¹⁸ İbn Hacer, *Fethu'l-Bârî*, IX, 104

¹⁹ Taberânî, *Mu'cemü'l-Kebîr*, XIX, 194 (435); Heysemî, *Mecmau'z-Zevâid*, III, 197

²⁰ Buhârî, *Rikâk* 16, *Nikâh* 15; İbn Mâce, *Zühd* 5

kurtulmak için yaptığına hükmederek, hasmını öldürmekte tereddüd etmez.

Medine'ye dönüşte durum Peygamberimiz^(sav)'e anlatılınca, Efendimiz hâdiseye çok üzülüyor ve Üsâme'yi şiddetle azarlıyordu: "Ey Üsâme, 'Lâ ilâhe illâllâh' diyen bir kimseyi niye öldürdün?" Hz. Üsâme, kendisini şöyle müdâfaa ediyor: "Ey Allah'ın Resûlü! O bunu ölümden kurtulmak için söyledi." Bu cevap üzerine Hz. Peygamber; "Kelime-i tevhîdi getireni niye öldürdün ey Üsâme?!" diye o kadar çok tekrâr ediyordu ki, Üsâme üzüntüsünün büyüklüğünden: "Keşke o güne kadar İslâmiyet'e girmemiş olsaydım da böyle bir cinâyeti işlemekten uzak kalsaydım" temennisinde bulunuyordu.

Müslim'in rivayetinde Resûl-i Ekrem'in Üsâme^(ra)'yi şöyle azarladığı nakledilir: "İkrârında samimî olup olmadığını öğrenmek için onun kalbini mi yardım?!" Ebû Dâvud'un rivayetinde buna şu da ilâve ediliyor: "Kıyamet günü 'Lâ ilâhe illallah' diyen bir kimseyi öldürmenin hesabını nasıl vereceksin?!"

Ashâbtan Sâ'd^(ra)'ın; "Üsâme öldürmedikçe, ben bir Müslümanı öldürmem" sözü, bu hâdisenin hem Üsâme^(ra), hem de diğer sahâbiler^(ra) üzerindeki te'sîrini gösterir.²¹

Yanlış davranışta bulunan bir sahâbîye Rasûlullah'ın Allah korkusunu vurgulamasına dair bir diğer örneği Ebû Mes'ûd el-Bedrî^(ra) şöyle rivâyet etmektedir: "Ben köleme kırbaçla vuruyordum. Arkamdan bir ses işittim. "Ebû Mes'ûd, bil!" diyordu. Öfkeden sesi tanıyamadım. Ses bana yaklaşıncı, seslenenin Rasûlullah^(sav) olduğunu gördüm. "Ebû Mes'ûd bil! Ebû Mes'ûd bil!" diyordu. Kırbaçı elimden attım. "Ebû Mes'ûd bil! Allah senin üzerinde, senin bu adam üzerindeki daha fazla güç ve kudrete sahiptir" dedi. Bu sözleri duyunca; "Bir daha asla köle dövmeyeceğim" dedim."

Bir başka rivâyete göre Ebû Mes'ûd el-Bedrî: "Ey Allah'ın Rasûlü, o köle Allah için özgürdür" demiş; Rasûlullah ise:

"Eğer bunu yapmasaydın, cehennem ateşi yüzünü yakacaktı" buyurmuştur.²²

6- Yanlış yapan kişiye merhametli olma

Bu durumda merhameti, ancak vicdan azabı çeken ve pişman olduğunu gösteren kimseler hak ederler. Bazen böylesi bir merhamet, yaptıkları yanlışın sorumluluğu hakkında soru sormak için gelen ve bir şeyler öğrenen insanlar için de geçerlidir.

İbn Abbas^(ra) şöyle bir olay nakletmektedir: Bir adam hanımına zihar yapmıştı.^(*) Fakat onunla tekrar ilişkiye girdi. Bilahare Rasûlullah^(sav)'a gelerek şöyle dedi: "Ey Allah'ın Rasûlü! Benim karımdan ziharla boşandım ve kefarete ödemedim ilişkiye girdim." Peygamber^(sav): "Seni bunu yapmaya ne zorladı?" diye sordu. Adam dedi ki: "Ben ay ışığında onun halhallerini gördüm." Hz. Peygamber de: "Allah'ın sana yapmanı emrettiğini yapmadıkça ona yaklaşma" buyurdu.²³

Ebû Hureyre^(ra) şöyle rivâyet etmektedir: Rasûlullah^(sav) ile beraber oturuyorduk. Bir adam geldi ve: "Ey Allah'ın Rasûlü, ben helak oldum!" dedi. Aleyhisselâtu vesselâm: "Seni helak eden şey nedir?" diye sorunca: "Oruçlu iken hanımım ile ilişkide bulundum" dedi. Bunun üzerine Rasûlullah'la aralarında şu konuşma geçti: "Azad edebilecek bir köle bulabilir misin?" "Hayır". "Üst üste iki ay oruç tutabilir misin?" "Hayır". "Altmış fakiri doyurabilir misin?" "Hayır". "Öyleyse otur!" Biz bu minval üzere beklerken Rasûlullah^(sav)'a içerisinde hurma bulunan bir büyük bir

²² Müslim, Eyman 34; Ebû Dâvud, Edeb 133; Tirmizî, Birr 30

^(*) Zihâr, câhiliye devrinin boşanma usûllerindedir. Kendisine helâl olan hanımının belli uzuvlarını, haram olan bir yakınının uzuvlarına benzetmek suretiyle, onu kendisine haram kılmaktır ve kötü bir davranıştır. Böyle bir benzetme muamelesinde bulunan kimseye, zihar kefaretinde bulunmadıkça hanımı haram olur. Cinsî temas, öpme, şehvetle kucaklama ve lems (değme) gibi muamelelerde bulunamaz. Mesela bir kimsenin, hanımına: "Sen bana annemin arkası gibisin"; "ben sana zihar ettim"; "sen bana anam gibisin", "sen bana anam gibi haramsın" neviden sözler sarf eden kimse ziharda bulunmuş olur. Kefâret olarak şunlardan birini yapması gerekir: * Köle âzad etmek. * İki ay ard arda oruç tutmak. * Altmış fakire sabahlı akşamı günde iki öğün olmak üzere yemek yedirmek. Bu üç şıktan birini tercih hakkı yoktur. Maddî imkanı olan köle âzad eder. Olmayan sıhhati elveriyorsa oruç tutar; değilse fakir doyurur. Teferruat için ilmiyal kitaplarına bakılmalıdır. (bkz. İbrahim Canan, *Kitûb-i Sitte Muhtasarı Tercüme ve Şerhi*, XI, 474-475) -Editörün notu-
²³ Tirmizî, Talak 20 (1199)

²¹ Buhârî, Diyât 2; Müslim, İman 158; Ebû Dâvud, Cihâd 104

sepet getirildi. “O soru soran adam nerede?” diyerek adamı aradı. Adam: “Benim! Buradayım!” deyince, Aleyhisselâtu vesselâm: “Şu sepeti al, fakirlere tasadduk et!” dedi. Adam: “Benden daha fakir kim var ey Allah’ın Rasûlü? Allah’a yemin ediyorum, Medine’nin iki kayalığı arasında benden daha fakiri yok!” cevabını verdi. Bunun üzerine Rasûlullah^(sav) (dişleri görünecek derecede) güldü ve: “Öyleyse al bunu ehline yedir” buyurdu.²⁴

Bu olayda, yanlış yapan kişinin gelişi alay için veya durumu hafife aldığı için değildi. Onun suçluluk ve pişmanlık hissettiği, “Ben helâk oldum!” deyişinden de anlaşılmaktadır. Binâenaleyh o merhameti hak etmişti.

İmam Ahmed tarafından kaydedilen diğer bir rivâyet, aynı adamın durumuna daha da açıklık getirmektedir. Rivâyet Ebû Hureyre^(ra), dendir. O şöyle anlatır: Bir bedevî geldi; yanaklarına vura vura, saçını başını yola yola şöyle dedi: “Eminim ben helak oldum!” Allah Rasûlü^(sav): “Seni helak eden şey nedir?” diye sordu. Bedevî: “Ramazan’da hanımım ile ilişkide bulundum” diye cevap verdi. Rasûlullah: “Bir köle azad edebilir misin?” diye sorunca; “Hayır” dedi ...²⁵

7- Birisini yanlış yapmakla itham da acele etmemek

Ömer İbnu’l-Hattâb^(ra) anlatıyor: “Hişam b. Hakîm b. Hizâm’ı, Furkân sûresini farklı şekillerde okurken dinledim. Rasûlullah^(sav) sûreyi bana bu şekillerden hiçbirisiyle okumamıştı. Namazın içinde adamın üzerine atılacak oldum. Kendimi zorla zabtedip namazı bitirmesini bekledim. Selâm verir vermez ridasından tutup kendime doğru çektim ve: “Sana bu sûreyi (böyle okumayı) kim öğretti?” diye sordum. Hişam: “Rasûlullah öğretti!” demez mi! (Tepem attı): “Yalan söylüyorsun, onu Rasûlullah bana da

öğretti, ama senin okuduğuna hiç benzemiyor!” dedim. Adamı yaka-paça Rasûlullah’a götürdüm. “Ey Allah’ın Rasûlü!”, dedim, “Bu adam Furkan Sûresini, bana hiç okumadığın şekilde çok farklı okuyor gördüm!” Rasûlullah^(sav), sükûnetle: “Hele yakasını sal!” diye emretti ve ona dönerek: “Ey Hişam oku bakalım!” dedi. Hişam, kendisinden duyduğum gibi sûreyi yeniden okudu. Rasûlullah bana yönelerek: “Evet, sûre bu şekilde indirildi!” buyurdu. Sonra bana; “Ey Ömer, dedi. Sen de oku!” Aynı sûreyi ben de, bana öğretmiş olduğu şekilde okudum. Bunun üzerine Rasûlullah şu açıklamayı yaptı: “Evet sûre bu şekilde (de) nâzil oldu. Biliniz ki, bu Kur’ân yedi harf (şekil) üzere indirilmiştir. Bunlardan hangisi kolayınıza gelirse onunla okuyun.”²⁶

Abbâd b. Şurahbîl^(ra) anlatıyor: “Kıtlığa uğradım. Bunun üzerine Medine bahçelerinden birine girdim. Başaklardan ovup hem yedim hem de torbama aldım. Derken sâhibi gelip beni yakaladı, hem dövdü hem de torbamı elimden aldı. Daha sonra beni Rasûlullah’a getirdi. Durumu ona anlattı. Rasûlullah^(sav) mal sahibine; “Bu kişi cahilse niçin öğretmedin, açsa niçin doyurmadın!” buyurdu. Adam O’nun emri üzerine torbamı saldı. Daha sonra Rasûlullah^(sav) bana bir veya yarım sa’ miktarında yiyecek verdi.”²⁷

Bu rivâyetten, yanlış yapan veya öfkeyle davranan bir kişinin içinde bulunduğu şartları dikkate alıp öğrenmemiz gerektiğini [yani “empâti”yi] anlıyoruz. Böylece o kişiyle ilgilenme usûlünü de isabetli olarak belirlemiş oluruz.

Ayrıca belirtmemiz gereken bir husus daha var. Dikkat edilirse Rasûlullah^(sav) bahçe sâhibini cezalandırmamıştır. Çünkü o haklıydı; fakat meseleye yanlış yönden yaklaşmıştı. Hz. Peygamber de ona bu meseleye uygun bir şekilde nasıl yaklaşması gerektiğini öğretmiştir.

²⁴ Buhârî, Savm 29, 31, Edeb 68, 95; Müslim, Sıyâm 81

²⁵ Ahmed, *Müsned*, II, 516 (10699); a.mlf., *Fethu’r-Rabbânî*, X, 89

²⁶ Buhârî, Fedâilu’l-Kur’ân 5, 27; Müslim, Müsâfirin 270

²⁷ Ebû Dâvud, Cihâd 93; Nesâî, Kudât 20; İbn Mâce, Ticârât 67

Amavut Bölgesinde İnşa Edilen En Meşhur Camiler

- 1 Sultan Mehmet Fatih Cami – Priştina – 1461
- 2 Gazi İsa By Camii - Üsküp – 1475
- 3 Sultan Cami – Elbasan – 1492
- 4 Sultan Cami – Permet – 1493
- 5 İmaret Cami – Ohri – 1493
- 6 Sultan Cami – İşkodra – 15.yy sonları
- 7 Tetova Cami – 1495
- 8 Mirahor Cami – Korça – 1494 / 1504
- 9 Fetiye Cami – Durres - 1502 / 1503
- 10 Yahya Paşa Cami – Üsküp – 1504
- 11 İshak Bey / İshak Çelebi Cami – Manastır – 1508 / 1509
- 12 Varoş / Pazar Cami - Kruja – 1533 / 1534
- 13 Muradiye Cami – Vlora – 1536 / 1538
- 14 Eski Cami / Paşalar Cami – Vlora – 1540
- 15 Plumbi Cami – Berat – 1533 / 1554
- 16 Alaybey Cami – Diber – 16.yy ortası
- 17 Yeni Cami – Manastır – 1558 / 1559
- 18 Haydar Kadı Cami – Manastır – 1561
- 19 Gazi Mehmet Paşa Cami – Prizren – 1561
- 20 Sinan Paşa Cami - Kaçanik – 1594 / 1595
- 21 Haduni Cami – Gjakova – 1595
- 22 Nazareş Cami – Rugova
- 23 Gjini Aleksi Cami – Delvina – 17.yy sonları
- 24 Pririnas Cami – Priştina
- 25 Majiçi Cami – Mitroviça
- 26 Ballı Cami – Elbasan – 1605 / 1606
- 27 Sinan Paşa Cami – Prizren – 1610 civarı
- 28 Süleyman Paşa Cami – Tiran – 1614
- 29 Plumbi Cami – İpek – 1624 öncesi
- 30 Kavala Cami – 1735 / 1736
- 31 Çarşı Cami – Gjirokaster – 1757
- 32 Velabiş Cami – Berat – 1760
- 33 Plumbi Cami – İşkodra – 1773 / 1774 (Mehmet Paşa Buşati tarafından yaptırıldı)
- 34 Hacı Ethem Bey Cami – Tiran – 1794 / 1821
- 35 Pekin Cami – 1822 / 1823
- 36 Baçelor Cami – Berat – 1827

Sultan Fatih Mehmet Cami - Pristina
www.muslimanarnavutluk.com